

Vård- & omsorgsnämnden

Boendeprognos för Vård- och omsorgsnämndens målgrupper, 2024-2031

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	4
2	Kommunens ansvar	4
3	Avgränsning	4
4	Boendeformer	5
5	Nuläge	7
6	Prognos för boende för brukare inom Vård- och omsorgsnämndens ansvarsområde	11
7	Framåtblick och påverkansfaktorer	12
8	Definitioner	13

1 Bakgrund

Vård- och omsorgsnämndens boendeprognos syftar till att vara ett underlag för kommunen i planeringen av den framtida bostadsförsörjningen. Nämndens prognos avser de kommunmedborgare som omfattas av rätten att via socialtjänsten få stöd med sin boendesituation och som har behov av stöd för att klara av sin dagliga livsföring. Prognosen omfattar:

- Särskilt boende för äldre
- Bostad med särskild service för personer med funktionsnedsättning enligt socialtjänstlagen (SoL)
- Bostad med särskild service för vuxna enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- Bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt LSS
- Hem för vård och boende (HVB)

2 Kommunens ansvar

Enligt bostadsförsörjningslagen (SFS 2000:1383 med tillägg SFS 2002:104) ska varje kommun planera bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen. Lagen innebär att kommunen ska ha en strategi för bostadsbyggandet och för hur olika typer av boende ska utvecklas. Vid planeringen ska hänsyn tas till:

- geografisk placering
- service och kommunikationer
- tillgänglighet
- graden av modernitet i befintligt bostadsbestånd
- bostäder avsedda för specifika målgrupper ska integreras på ett naturligt sätt i nya bostadsområden, den boende ska inte bli isolerad utan ska på ett enkelt sätt kunna delta i samhällslivet.

Enligt socialtjänstlagen ska ansvarig nämnd medverka i samhällsplaneringen och delta i arbetet för att en god samhällsmiljö skapas för alla medborgare. Detta innefattar en skyldighet att främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning. Det är Kommunstyrelsen som har ansvar för den övergripande planeringen i kommunen och är kommunens ledningsorgan avseende lokalplanering.

3 Avgränsning

Bostäder som berörs i denna prognos är bostäder med hyreskontrakt, det vill säga där brukaren har hyresavtal med Österåkers kommun eller annan aktör

efter biståndsbeslut av Vård- och omsorgsnämnden. Undantag är personer som bor på HVB, där en avgift tas ut av den enskilde. Även trygghetsboenden är undantagna, då nämnden inte har någon rådighet över dessa.

4 Boendeformer

4.1 Särskilt boende

Särskilt boende är en behovsprövad boendeform enligt Socialtjänstlagen som riktar sig till äldre. Kommunen är enligt 5 kapitlet 5 § Socialtjänstlagen skyldig att tillhandahålla särskilda boendeformer för service och omvårdnad för personer som behöver särskilt stöd. Denna boendeform är en bostad, en vård- och omsorgsmiljö och en arbetsplats. Det innebär att kommunerna har många olika aspekter att ta hänsyn till vid planering av nya särskilda boenden. Lägenheterna i den särskilda boendeformen är vanligtvis ca 30-40 kvadratmeter, med hall, rum med kokmöjligheter och eget hygienutrymme. Brukaren hyr lägenheten genom ett andrahandskontrakt och betalar hyra, en omvårdnadsavgift och avgift för måltider.

4.2 Bostad för vuxna – gruppboende och serviceboende

En **gruppboende** kan erbjudas personer som har så stora behov av tillsyn och omvårdnad, som innebär att personal måste finnas till hands dygnet runt. Gruppboendet består av ett mindre antal lägenheter som är samlade kring gemensamma utrymmen. En fast personalgrupp ska täcka de boendes hela stödbehov inklusive fritidsintressen och kulturella intressen.

En **serviceboende** består av ett antal lägenheter som har tillgång till gemensam service och en fast personalgrupp. Lägenheterna är anpassade efter den enskildes behov och ligger oftast i samma eller kringliggande hus. Varje boende ska erbjudas dygnet-runt-stöd i den egna lägenheten i den omfattning som brukaren behöver.

Båda bostadsformerna bedrivs enligt 9 § 9 LSS.

Boendeformen annan **särskild anpassad bostad** enligt 9 § 9 LSS är en insats som innebär att brukaren beviljas en anpassad lägenhet. I insatsen ingår inte personalstöd.

4.3 Bostad för barn och ungdomar

Bostad med särskild service för barn och ungdomar kan beviljas barn och unga med svåra funktionsnedsättningar som, trots olika stödinsatser inte kan bo kvar i föräldrahemmet. Barnet eller den unga kan också beviljas insatsen ifall barnet behöver gå i skola på annan ort och därför inte kan bo hos sina föräldrar. Syftet med insatsen är att ge möjlighet till en kompletterande varaktig

uppväxtmiljö. Insatsen ska ge goda förutsättningar för barnets eller den ungas känslomässiga och sociala utveckling. Barn och ungdomar kan även beviljas boende i familjehem enligt samma paragraf.

4.4 Bostäder med särskild service med stöd av SoL

Bostad med särskild service är en behovsprövad insats. Boendeformen riktar sig till personer som på grund av, varaktigt psykisk funktionsnedsättning behöver omfattande stöd än det som kan ges i ordinärt boende. På bostad med särskilt stöd bor den enskilde i en lägenhet med individuellt anpassat stöd, service och omvårdnad. Målet är att de enskilda ska kunna delta i samhällets gemenskap och uppnå en skälig levnadsnivå.

4.5 Hem för vård och boende (HVB)

Hem för vård och boende (HVB) är en beteckning för en rad olika slags institutioner. De varierar med avseende driftsform, målgrupp, arbetsmetoder och rättsliga ramar. En skiljelinje går mellan de särskilda ungdomshemmen som SIS (Statens institutionsstyrelse) ansvarar för och övriga HVB. Vid de särskilda ungdomshemmen har personalen under vissa förutsättningar rätt att använda tvångsåtgärder. En privat aktör måste ha tillstånd av IVO (Inspektionen för vård och omsorg) för att bedriva HVB. Tillstånd behövs inte för sådan verksamhet som kommun själv bedriver, men man är skyldiga att anmäla verksamheten till IVO. I dagsläget bedrivs inget HVB-hem i Österåkers kommun. Vid behov görs placeringar i verksamheter i privat regi.

Syftet med HVB-hem är att bedriva behandling, omvårdnad och stöd. HVB-hem kan inrikta sig mot olika målgrupper och både till vuxna och barn.

4.6 Trygghetsboende

Trygghetsboende är en boendeform för äldre personer som inte har behov av ett särskilt boende men som önskar få mer trygghet och social samvaro än i sitt ordinära boende. Termen trygghetsboende kom 2008. Boendeformen är inte behovsprövad. Den äldre köper eller hyr boendet på eget initiativ. Vanligtvis krävs att någon i hushållet uppnått en viss ålder, 70 år, för att få bo på ett trygghetsboende, Utbudet av trygghetsboende är begränsat. I denna boendeform ingår varken mat, service, omvårdnad eller sjukvård. Däremot är det ett krav att bostäderna ska vara funktionellt utformade, att boendet ska ha gemenskapslokaler för måltider, samvaro, hobby och rekreation. Flera trygghetsboenden har personal/bovård på plats på angivna tider.

Trygghetsboende

Trygghetsboende	Ålderskrav	Antal/form
Solhälla	70+	59 hyresrätter Armada
Solgården	60+ resp. 70+	60 hyresrätter Armada
Görjansgården	70+	20 hyresrätter Armada

5 Nuläge

5.1 Särskilt boende

Nämnden tillhandahåller per 30 november 2023 nio valbara särskilda boenden. Tre boenden drivs av privata utförare och är upphandlade av kommunen genom LOU. Dessa tre boenden har tillsammans 150 platser. Utöver det finns fem boenden som drivs av privata utförare som kommunen har tecknat LOV-avtal med. Kommunen driver även ett boende om 10 platser i egen regi. Inom parantes i tabellen nedan anges antalet brukare per den 30 november 2023 och antalet brukare enligt länsöverenskommelsen (LÖK).

Medianvårdtiden i särskilt boende var år 2022, 411 dagar vilket är en drastisk minskning mot 2021 då medianvårdtiden var 771 dagar.

Särskilt boende

Boende	Antal platser	Drift
Kantarellvägen	40 (25 + 1 LÖK)	Attendo/LOV
Solskriftet	36 (24)	Attendo/LOU
Vårdbo	24 (21 + 1 LÖK)	Attendo/LOU
Enebacken	90 (65 + 1 LÖK)	Förenade Care/LOU
Görjansängen	10 (6 + 3 LÖK)	Egen regi
Norrgårdshöjden	54 (43 + 1 LÖK)	Humana/LOV
Muskötvägen	60 (51 + 2 LÖK)	Förenade Care/LOV
Smedbygården	56 (42 + 4 LÖK)	Redolaris/LOV
Villa Näs	54 (31)	Vardaga/LOV
Övriga	(5)	Individavtal
Totalt antal platser (totalt antal brukare inom parantes)	429 (313 +14 LÖK)	

*30/11-2023

Medelålder för kommunens äldre i särskilt boende

	2020	2021	2022	2023
Medelålder	85,1	84,1	84,3	

Antalet brukare inom särskilt boende per år, utfall

År	2019	2020	2021	2022*	2023
Antal brukare, utfall	276	268	255	281	328

*31/10 2023

Nyckeltal kopplat till målgrupp för särskilt boende

	2020	2021	2022
Framskrivning, förväntad andel invånare 80+ år om 5 år i kommunen, andel (%)	6,0	6,2	6,6
Framskrivning, förväntad förändring i antal invånare 80+ kommande 5 år, (%)	52,1	54,6	
Inflyttade till kommunen 80+ år, antal	40	42	61
Invånare 80 år, antal	1991	2132	2324
Utflyttade från kommunen 80+ år, antal	25	34	32

5.1.1 Behovet av särskilt boende i kommunen

Under pandemiåren (2020-2022) minskade antalet ansökningar till särskilt boende. 2022 inkom totalt 182 ansökningar om särskilt boende. 167 av dessa ansökningar fick bifall. Fram till mitten av september 2023 hade 123 ansökningar inkommit. 108 av dessa fick bifall. Väntetiden från ansökningsdatum till första erbjudandet om inflyttningsdatum var under 2022 i medel 35 dagar. Under 2023 minskade medelvärdet till 31 dagar. Det finns inte alltid möjlighet att tillgodose brukarnas förstahandsval. Brukare som inte får sitt förstahandsval tillgodosett har möjlighet att flytta till erbjudet alternativ och ställa sig i en byteskö till hen får ett erbjudande om plats på sitt förstahandsval.

Förvaltningens tidigare prognoser har visat en ökning i behovet med 20-25 platser per år.

Pandemin ledde till ett trendbrott och efterfrågan på platser minskade men den trenden har nu vänt och antalet personer som bor på särskilt boende har ökat. I oktober 2023 bodde 328 personer på särskilt boende. I oktober 2022 var siffran 281. Under år 2022 var det 29 fler personer över 80 år som flyttade in än vad som flyttade ut (Kolada).

Österåker har slutit en överenskommelse med ett antal kommuner inom Stockholms region, Länsöverenskommelsen (LÖK). Överenskommelsen innebär att hemkommunen förbinder sig att dels utreda behovet om särskilt boende samt att behålla kostnadsansvaret. Den 30 november 2023 fanns 14 stycken placeringar i kommunen via länsöverenskommelsen.

Behov av särskilt boende som kräver speciell kompetens och som inte kan tillgodoses inom kommunen kan uppstå. Den 20 december 2023 fanns 4 sådana placeringar vilket motsvarar ca 1,2 % av det totala behovet. Detta är lägre än tidigare år.

Befolkningsutvecklingen för åldersgruppen 65 år och äldre i kommunen 2022-2030

Åldersgrupp	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
65-79 år	6 677	6 609	6 493	6 490	6 484	6 583	6 768	7 019	7 345
80-89 år	1 996	2 204	2 461	2 688	2 883	3 024	3 148	3 241	3 288
90 år och äldre	345	369	389	405	436	475	528	574	619

Antagandet som ligger till grund för de aktuella beräkningarna är att ca 1 % av gruppen personer 65-79 år och 7,4 % av gruppen personer 80 år och äldre kommer att ha behov av särskilt boende. Om gruppen 90 år och äldre bryts ut, är andelen med behov av särskilt boende 22,8 %. Dessa antaganden ger följande behov:

Antal platser i snitt särskilt boende, ökning 2022-2030

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Platser	282	315	336	356	378	398	421	441	458
Ökning per år		24	10	34	22	21	23	20	17

5.2 Bostad för personer med funktionsnedsättning

I kommun finns gruppboendestäder och serviceboendestäder för personer med funktionsnedsättning enligt LSS. Utöver det köper nämnden heldygnsplaceringar hos andra utförare. Detta beror i huvudsak att brukares behov kan ställa krav på särskild kompetens på verksamheten. I tabell nedan redovisas antalet boendeplatser per enhet och inom parantes i tabellen nedan anges antalet brukare per den 30 november 2023.

Gruppboendestad

Gruppboendestad/LSS	Antalet platser	Drift
Bergsätra	10 (9)	Egen regi
Hantverkaren	6 (6)	Humana/LOU
Ljusterö	10 (9)	Egen regi
Oppsätra	8 (6)	Egen regi
Planett	5 (5)	Egen regi
Plantvå	4 (4)	Egen regi
Skonaren	6 (6)	Egen regi
Skånsta	6 (6)	Egen regi
Smedby	6 (5)	Egen regi
Kanalvägen 5	6 (6)	Egen regi
Övrigt	(20)	Individavtal

Gruppbostad/LSS	Antalet platser	Drift
Total	87 (82)	

Servicebostad

Servicebostad/LSS	Antalet platser	Drift
Malvavägen	8 (8)	Egen regi
Norrgårdsvägen	12 (12)	Egen regi
Runö Gård	9 (9)	Egen regi
Åkerspark	8 (7)	Nytida/LOU
Övrigt	(11)	Individavtal
Totalt	37 (47)	

Bostad med särskild service

Bostad med särskild service/SOL	Antalet platser	Drift
Skogstäppan	7 (7)	Attendo/LOU
Övrigt, inkl. HVB	(8)	Individavtal
Totalt	15	

5.2.1 Behovet av bostad för personer med funktionshinder

Prognos av insatsen bostad för särskild service för vuxna enligt LSS 2019-2030

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Antal brukare	134	128	121	120								
Behov prognos					123	126	128	130	133	136	138	141

Ambitionen för nämnden är att kunna erbjuda brukare boende inom kommunen. Det finns dock tillfällen då nämnden inte kan tillgodose behoven inom de boenden som finns i kommunen. Det är en låg avflyttning och allt fler brukare blir äldre.

Prognoserna baseras på befolkningsökningen och på antagandet att 30 % av barn som har placerats på barn- och ungdomsboende behöver som vuxen ett service eller gruppboende enligt LSS.

5.2.2 Behovet av bostad för barn och ungdomar LSS

Prognos av insatsen bostad med särskild service för barn och ungdom enligt LSS 2019-2030

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030

Antal brukare . LSS externt			5	4	6	7	6	5	6	6	5	5
Antal brukare . LSS egen regi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

6 Prognos för boende för brukare inom Vård- och omsorgsnämndens ansvarsområde

- **Servicebostad LSS** behovet antas öka med en plats per år fram till 2030. Det befintliga beståndet av serviceboende bedöms vara tillräcklig.
- **Gruppboend LSS.** Flera gruppboend har behov av renoveringar och behöver upprustas för att motsvarar kraven på bostadens utformning samt tillgänglighet. Förvaltningen bedömer att detta gäller framförallt Ljusterö, Bergsätra och Smedby gruppboend. Behovet av gruppboend enligt LSS antas öka med 8 platser fram till 2026-2028.
- **Bostad med särskild service för barn och ungdomar LSS.** De flesta barn beviljas bostad med särskild service för barn utifrån skolgång i stället för omvårdnadsbehov. Placering kan oftast göras tom at 21 års ålder. Förvaltningen upphandlar platser i närheten av skolor och i andra kommuner. Ett barn och ungdomsboende med två platser har öppnats i kommunens regi 2023 med möjlighet att utöka med en till plats fram till 2030. Förvaltningen bedömer att platserna är tillräckliga för att täcka behovet.
- Tillgången till **bostäder med särskild service med stöd av SoL** bedöms vara tillräcklig. Det finns en naturlig rörlighet genom in-och utflyttning.
- Behoven av **HVB** placeringar har sjunkit från 15 platser, år 2019 till 8 år 2023. När behov uppstår tillgodoses de genom externa placeringar. Insatsen sker med stöd av SoL. Placeringar på HVB innefattar oftast komplexa vårdbehov.
- Behov av platser på **särskilt boende** antas öka fram till 2030. Detta baserat på ökningen det senaste året från 281 i oktober 2022 till 328 i oktober 2023 samt att andelen äldre över 80 år ökar. I slutet av år 2023 finns det stängda avdelningar på ett par boenden samt enstaka lediga

platser på flera boenden. Vård- och omsorgsnämnden har dock inte rådighet över samtliga plaster i ett boende som kommunen har LOV-avtal med då utföraren kan sälja platser till andra kommuner. Smedbygården står inför en renovering av ena längan som omfattar 28 demensplatser. Hur lång tid denna renovering kommer att ta och hur många som kommer att behöva evakueras från boendet är inte bestämt när denna prognos görs. Behov av platser på särskilt boende antas växa med genomsnitt 20 platser per år. Prognosen behöver följas upp årligen för att ge förutsättningar för att planera för förändringar.

7 Framåtblick och påverkansfaktorer

Befolkningen i Sverige blir äldre och antalet personer över 80 år ökar i allt snabbare takt. De kommande tio åren förväntas antalet personer som är 80 år eller äldre att öka med omkring 59,5 procent i kommunen. Andelen personer 80 år och äldre är idag i kommunen 5,1 procent. Om tio år beräknas den siffran vara 6,1 procent. Det är också fler personer som lever längre med kroniska hälsotillstånd som innebär behov av vård och omsorg.

Begreppet kvarboende har innebörden att människor kan bo kvar i sitt ordinära boende så länge som det är möjligt. Den enskildes vilja att bo kvar i sitt ordinära boende kan mötas med beviljade hemtjänstinsatser i olika former. Detta ställer krav på tillgång till anpassning utifrån individuella behov och på utveckling av välfärdsteknik. Nuvarande tillgänglig välfärdsteknik är bland annat; digital tillsyn, inköp online, terapidjur, hörselhjälpmedel med mera. Det sker mycket utveckling på detta område och olika digitala lösningar kommer att behöva ses över och införas för att kunna möta behovet framöver.

Ytterligare tjänster som kan underlätta kvarboende är till exempel Österåkers kommuns fixartjänst vilket är en kommunal service som är gratis för dem som fyllt 67 år och äldre. Fixartjänsten hjälper till med diverse göromål i hemmet som att byta gardiner, glödlampor mm. Även RUT-avdrag som innebär att man får göra vissa avdrag av arbetskostnaden för hushållsnära tjänster kan påverka efterfrågan på kommunens insatser.

Hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande insatser påverkar också behoven av insatser från kommunen. Förväntningen på kommunen avseende vardagsrehabilitering och tillämpning av ett rehabiliterande förhållningssätt kommer att öka. Detta kan handla om att främja fysisk aktivitet, informera om bra kost, underlätta för medborgare att vara aktiva socialt och kulturellt samt att vara delaktigt i samhällslivet.

Trots insatser för att underlätta kvarboende i det ordinära boendet för den åldrande befolkningen ser kommunen att beläggningen ökar på de särskilda boendena i kommunen. Med en åldrande befolkning och en andel av personer i befolkningen som är 80 år och äldre som ökar antas behovet av särskilt boende öka.

Efterfrågan på bostad för personer med funktionsnedsättning med stöd av LSS och av SoL, påverkas av bostadsmarknaden, vilket nämnden inte har någon rådighet över.

Den medicinska kunskapen har ökat generellt och i accelererande takt. Många hälsotillstånd behandlas så att patienten blir helt återställd. Andra sjukdomstillstånd och diagnoser har ökat så som psykisk ohälsa. Den medicinska kunskapsutvecklingen och rehabiliterande insatser påverkar behovet av insatser av socialtjänsten framledes.

8 Definitioner

SoL – Socialtjänstlagen

LSS – Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade

Gruppbostad – bostad med närhet till och tillgång till personal dygnet runt

Servicebostad – bostad med tillgång till personal dygnet runt

HVB – hem för vård och boende (tillfälligt behov)

Brukare – person som efter biståndsbeslut har fått insatsen bostad beviljad

Entreprenadavtal – upphandling enligt lag om offentlig upphandling, där nämnden har förfoganderätt över lokaler och innehåll i verksamheten

Egen regi – verksamhet som bedrivs i kommunal regi

LOV – lagen om valfrihetssystem (ingen platsgaranti)

LOU – lagen om offentlig upphandling

RUT-avdrag - är ett avdrag som alla över 18 år och som har en beskattningsbar inkomst i Sverige kan göra för hushållsnära tjänster. RUT står för Rengöring, Underhåll och Tvätt.